Sammendrag

Barrierer og drivere for etablering av samleterminaler

Erfaringer fra Stavanger og Drammen

TØI rapport 1805/2020
Forfattere: Sidsel Ahlmann Jensen, Grunde Haraldsson Wesenberg og Karin Fossheim
Oslo 2020 37 sider

Fra en rekke forsøk med samleterminaler i europeiske byer rapporteres det om reduksjoner i kjørte km, antall turer, utslipp, støy og arealbeslag. I Norge har blant annet Stavanger og Drammen gjort forsøk på å etablere samleterminaler, uten å lykkes. Det er identifisert en rekke faktorer som påvirker etablering som handler om usikkerhet angående lønnsomhet, effekter på byliv og utslipp, og kommunale roller og virkemiddelbruk. I tillegg ser det ut til at felles problemforståelse, felles hensikt og mål, tilgang til relevant kompetanse og kunnskap, samt forutsigbar og jevn ressurstilgang, vil bidra til å fremme etableringen av samleterminaler.

Formål

Samleterminaler er blitt testet ut i en rekke europeiske byer med positive effekter på trafikkbelastning, utslipp og miljø. Denne rapporten skal bidra til at norske kommuner kan lære om barrierer og drivere som har preget to tidligere norske forsøk på å etablere samleterminaler. Vi har med utgangspunkt i prosessene i Stavanger og Drammen identifisert ulike årsaker til hvorfor en samleterminal enda ikke er blitt etablert (barrierer), og forsøkt å trekke ut ulike prosesselementer som har vært positive bidrag (drivere). Disse to prosessene har foregått i perioden 2016-2019.

Metode

Det er gjennomført en case-studie av prosessene for å etablere samleterminaler i hhv. Stavanger og Drammen. Begge casene undersøkes i dybden hver for seg ved bruk av prosess-sporing som undersøkelsesmetode. Vi har tatt utgangspunkt i det empiriske datamaterialet for å identifisere generelle trekk som kan bidra til å forklare hva som har drevet prosessene for å etablere en samleterminal i store norske kommuner og hvorfor en samleterminal enda ikke er etablert. Datamaterialet består av intervjuer, observasjoner og dokumenter.

Hovedresultater og konklusjoner

I Drammen og Stavanger er det identifisert flere faktorer som kan ha bidratt til å fremme eller hemme etablering av en samleterminal. For de to prosessene samlet sett har vi utledet antagelser (hypoteser) om hva som har vært barrierer og drivere. Flere av disse gjør seg, i ulik grad, gjeldende i begge byer, mens andre finner vi kun i én av byene. De fleste av faktorene er barrierer. Dette har antageligvis sammenheng med at det verken i Stavanger

eller Drammen er etablert samleterminal, hvilket tilsier at barrierene har vært mer dominerende enn driverne. Faktorene som er identifisert er:

- Usikkerhet om inntjeningspotensialet og etterspørselen etter samleterminaltjenester. En samleterminal for sentrum er en tjeneste som per i dag ikke finnes i Norge.
- Manglende forankring av forretningsmodellen hos aktuelle logistikkaktører
- Konkurranse i logistikkbransjen. Etablerte logistikkaktører har tilsynelatende lite insentiv for at en samleterminal skal etableres.
- Usikkerhet om i hvilken grad samleterminaler vil bidra til reduserte utslipp og bedre byliv i sentrum. Selv om en rekke undersøkelser viser at det er et stort potensial for dette, så vil realiseringen av dette potensialet være avhengig av flere lokale faktorer.
- Usikkerhet knyttet til kommunens rolle og virkemiddelbruk.
- (Mangel på) felles problemforståelse og felles hensikt og mål.
- Tilgang til relevant kompetanse og kunnskap.
- Mangel på forutsigbar og jevn ressurstilgang.

Et kjennetegn ved flere av faktorene er at de handler om usikkerhet: Er samleterminaler lønnsomme? Hva og hvor stor er effekten av samleterminaler på byliv og utslipp? Hva bør kommunes rolle være, og hvilke virkemidler kan eller bør kommunen bruke?

Noen av faktorene er ikke spesifikke for samleterminalprosesser, men er generelle forutsetninger for gjennomføring av effektive og målrettede prosesser, med fremdrift og kvalitet. Flere av disse faktorene er konsentrert i kategoriene «samarbeid og konkurranse» og «rammer for prosjektarbeid», se figur S1.

Noen av faktorene er spesifikke for samleterminaler, og flere av disse er konsentrert i kategoriene «konsept for samleterminal» og «offentlig sektors roller og virkemiddelbruk», se figur S1.

Copyright © Transportøkonomisk institutt, 2020
Denne publikasjonen er vernet i henhold til Åndsverkloven av 2018

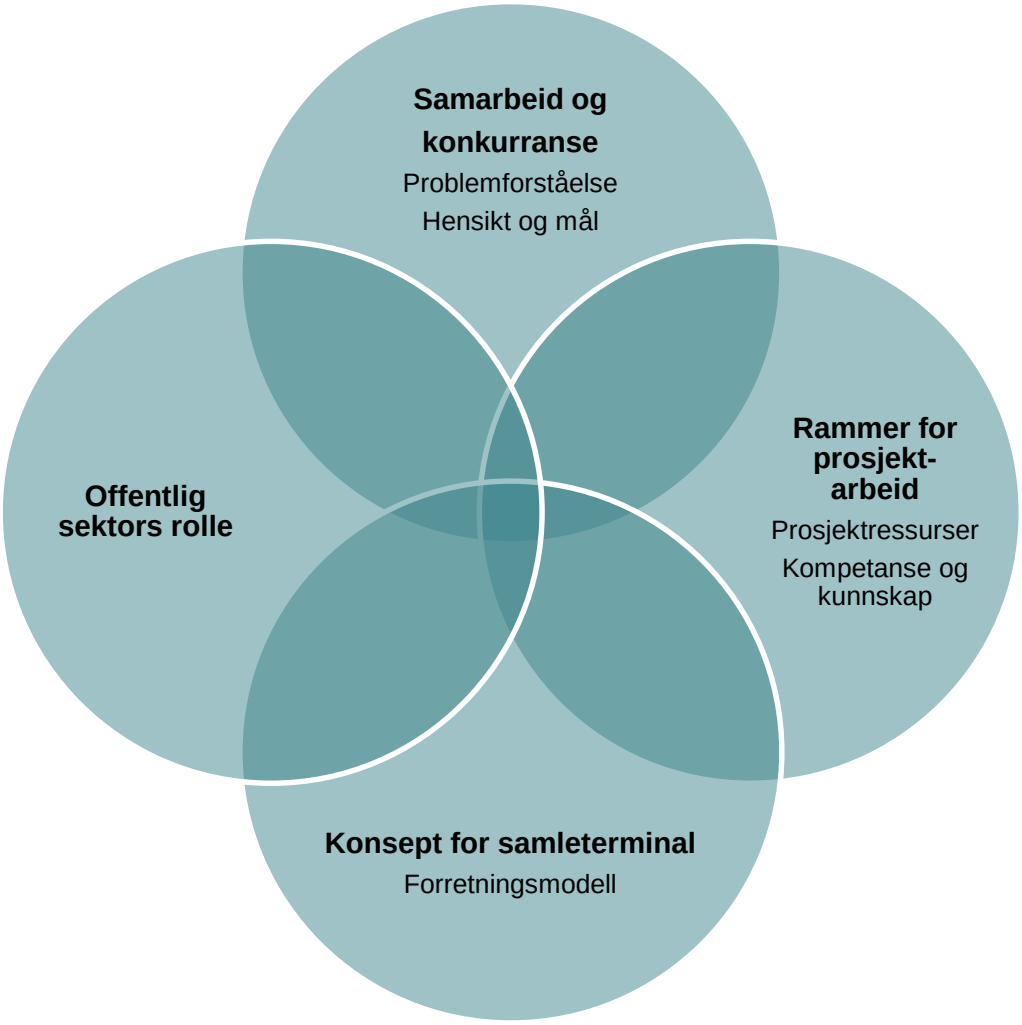

Figur S1: Oversikt over kategorier og faktorer for barrierer og drivere for etablering av samleterminal i Stavanger og Drammen.

Forbehold

Hvilke barrierer og drivere som er identifisert er i stor grad påvirket av hvilke data vi har fått tilgang til. Det er hentet ut tema som tar mye plass i datamaterialet, som flere aktører har nevnt, som enkeltaktører har vektlagt og / eller som er omtalt eksplisitt som en barriere/driver. Dette betyr at informasjonen sannsynligvis vil være preget av involverte aktørers synspunkter og interesser. Det har vært tilgang til en større datamengde fra Drammensprosessen enn fra Stavangerprosessen, noe som betyr at resultatene sannsynligvis er mer preget av aktuelle problemstillinger i Drammen.

Resultatene fra undersøkelsene av prosessene i Drammen og Stavanger er ikke nødvendigvis representative eller generaliserbare for andre norske kommuner.

Copyright © Transportøkonomisk institutt, 2020
Denne publikasjonen er vernet i henhold til Åndsverkloven av 2018